

EDEBİYAT ÜZERİNE

Gürsel Aytaç

HECE

inceleme

EDEBİYAT ÜZERİNE

GÜRSEL AYTAÇ

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 390
İnceleme

Birinci Basım: Mayıs 2016
©Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA
www.sarakusta.com.tr
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Dumat Ofset
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 978-605-9279-78-9

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
www.hece.com.tr

İÇİNDEKİLER

İlk Romancımız Ahmet Mithat Efendi'den	
Orijinal Bir Roman Kurgusu: "Müşâhedat" /	7
İlk Romancımız Ahmet Mithat Efendi /	15
Beşir Ayvazoğlu'ndan Bilgilendirici Edebiyat	
Araştırmaları /	23
Cemil Meriç'in Karşılaştırmalı Edebiyatçılığı Üzerine /	27
Çevirinin Edebiyat Etkileşimindeki Yeri /	35
"Çokkültürlülük ve Çeviri" /	37
Edebiyat ve Bilim /	39
Edebiyat ve Çeviri /	45
Edebiyatın Gücü ve Güçsüzlüğü /	51
Öğretim ve Araştırma Alanlarında Edebiyat ve	
Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi /	63
Yazar Biyografyaları /	69
Edebiyat Yıllığı 2006 İçin: Gürsel Aytaç /	77
Eleştiri-Değerlendirme /	83
Günümüzde Edebiyat Eleştirilenliği ve Edebiyat	
Araştırmacılığı /	95
"Multimedya" Çağında Edebiyat Eleştirisi /	99
Edebiyat Eleştirisinin Bugünü /	103
Karşılaştırmalı Edebiyat ve Kültür Araştırmaları /	107
Edebiyat Dünyası ve Kültür /	115
Klasikler /	121
Erendiz Atasü Örneğinde Eleştirel Deneme /	125
Mehmet Akif Üzerine /	131
"Geçmiş Zaman Tesellileri" /	133
Globalleşme ve Edebiyat /	137
Hilmi Yavuz'un Edebiyat ve Felsefeyle "Doluluk"	
Defterleri /	141

Hilmi Yavuz'dan "Hüzün ve Ben" /	145
Postmodernizm'de Edebiyat Kültür İlişkisi /	149
Karşılaştırmalı Edebiyatta Yeni Açılımlar /	153
Edebiyat Terimleri /	167
Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi (Komparatistik) ve Küreselleşme (Globalizm) /	173
Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarında Edebi Çevirinin Önemi /	177
Memet Fuat'ın "Eleştiri Üstüne" Denemeleri /	191
Yahya Kemal Beyatlı /	193
Roman Tarihimize Bir Kuşbakışı Yaklaşım /	195
Türk Romanında Feminist Söylem /	213
Edebiyatımızda Roman Türünün Oluşumu /	223
"Edebiyat Üzerine Makaleler"de Roman Eleştirisi /	227
Huzur Romanında Alman Edebiyatı İzleri /	235
Çağdaş Edebiyatımızda Felsefi Roman Örnekleri /	245
Felsefi Roman Konusu Olarak Zaman /	257
Çağdaş Türk Romanında Tarih ve Mekân /	265
Edebiyatta "Göç" /	273
Alanlararası Yaklaşımla Türk Romanı /	281
Günümüzde Medya-Eleştiri ve Reklam İlişkisi Bağlamında Roman /	289
Tanpınar'da Batı Rüzgârı /	295
"Mahur Beste" /	303
Attilâ İlhan'ın Romancılığı /	313
Selim İleri'den Dev Bir Sanatçı Romanı: "Mel'un" /	321
Selim İleri'den Bir Yazar Portresi "Şark ve Garp, Ne Şark Ne Garp" /	327
Tahsin Yücel'den Bir Sıradışı Yazarlık Romanı "Sonuncu" /	335
Orhan Pamuk'un Edebiyat Dünyası /	339
Orhan Pamuk'tan Roman ve Romancılık Üzerine Bir Kitap /	345
"Ustam ve Ben" /	349

Elif Şafak'dan Edebiyat Yazıları "Fırrarperest" /	359
Erendiz Atasü'den Bir Hayat Muhasebesi:	
"Hayat ve Roman" /	365
Erendiz Atasü'nün Yeni Öyküleri /	369
"İncir Ağacının Ölümü"nde "Operada Bir Gece" /	373
"Nezihe Meriç'in Şiir Tadında Öyküleri" /	379
Ferit Edgü'nün "Ders Notları" /	383
Ferit Edgü'nün "Buluşmalar"ı /	387
Ferit Edgü'nün Denemeleri "Şimdi Saat Kaç" /	395
Ferit Edgü'nün Felsefe İçerikli Çok Kısa Öyküleri /	399
Ferit Edgü'nün Öykücülüğü /	405
"Yolda Üç Kişi" /	409
"Narkissos'un Maskeleri" /	415
"İstanbullular" /	419
Gezi Notlarından Hareketle Buket Uzuner /	423
Gündüz Vassaf'dan Bir Romanımsı Denemesel	
Seyahatname: "Mostari" /	429
Roman Kurgusunda "İlkbahar" /	435
"Geçmiş Zaman Tesellileri" /	441
Almanya'da Bir Konuk Yazar: Nedim Gürsel /	445
Niçin Edebiyat? /	449
Toleransın Edebî Göstergesi İroni Üslubu /	455
Ankara Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim	
Dalında Yarım Yüzyıl /	463
Çağdaş Alman ve Türk Edebiyatlarında	
Türk ve Alman İmgeleri /	469
Alman Edebiyatında Aşk Konusu /	483
Alman Edebiyatında Günce /	495
Alman Romantizminde Edebiyat Eleştirisi /	507
Alman Edebiyatında "Şark" /	511
Alman Edebiyatının Erken Romantiklerinde	
Edebiyat-Felsefe İlişkisi /	525

Alman Klasisizmi Döneminde Roman	/ 531
Faust, Bir Dünya Edebiyatı Kahramanı	/ 539
“Faust” Yeniden Türkçe’de	/ 545
Türkiye’de Goethe ve Schiller Alımlanmasının	
Kültürebilimsel Boyutu	/ 547
Türkiye’de Goethe Alımlanması	/ 555
Goethe’yi Anma Haftasının Ardından	/ 569
Schiller’in Edebiyat Görüşü	/ 581
“Sais Çırakları”	/ 607
Max Frisch’in Yazarlık Serüveni: Günceler	/ 609
Max Frisch’in Üçüncü Günce Kitabı	/ 637
Max Frisch’de “Zaman”	/ 653
Friedrich Dürrenmatt’ın “Konular”ı	/ 659
Max Frisch-Friedrich Dürrenmatt İlişkisi	/ 685
Nietzsche’nin Edebiyatçı Yanı	/ 695
Hermann Hesse’nin “Doğu Seyahati”	/ 705
Marcel Reich Ranicki’nin Eleştiri Anlayışı (1920-2013)	/ 713
Alman Edebiyatıyla Bütünleşmiş Bir Polonya Yahudisi	
Marcel Reich-Ranicki	/ 717
Helmut Heissenbüttel Sönük Hâle	/ 729

İLK ROMANCIMIZ AHMET MİTHAT EFENDİ'DEN ORJİNAL BİR ROMAN KURGUSU: “MÜŞÂHEDAT”

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), 19. yüzyıl Türk edebiyatının çok yönlü bir yazarıdır. Gazetecidir, hikâye ve roman yazarıdır, çağının kozmopolit İstanbul'unun türlü yönlerinin yorulma bilmez yansıtıcısıdır; ruhundaki eğiticiliği, ahlakçılığı, edebiyat alanındaki yaratıcılığıyla o dönemin İstanbul halkına göstermeyi başarmış üretken bir şahsiyettir. Ciltler dolusu eserleri arasında onun üç romanı, “Felâtun Bey ile Râkım Efendi” (1876), “Müşâhedat” (1890), “Jöntürk” (1910) kendisinin roman alanında özellikle anılmaya ve incelenmeye değer eserleridir. 1876 ve 1890 yıllarında yayınlanan eserleri kendi kişiliğini mercek altına almadaki, 1910 yılında yayınlanan “Jöntürk” ise daha çok onun siyasal ve toplumsal konularındaki tutumunu anlamada kaynak olabilir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, “19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi” (1949) başlıklı aydınlatıcı ve kapsamlı eserinde onun hayat

hikâyesini ve edebiyat alanındaki çeşitli etkinliklerini tanıtır. Ne var ki o da Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarını, özellikle de "Müşahedat" ı anlatım tekniği açısından derinlemesine ele almaz. Ahmet Mithat Efendi'nin "meddah tarzı" anlatımını fazlasıyla vurgularken bunu roman sanatında bir eksiklik olarak görür:

Bu üslubu {meddah tarzını}, sanatı, daha iyisi, romancılıkta melekesi ilerledikçe biraz daha genişletir. —Çünkü hakikatte onun sanatı yoktur, melekesi vardır ve halk muharriri olarak belli başlı kusurlarından biri de budur. {...} Roman sanatı, hangi seviyede olursa olsun okuyucuyla kitabın başbaşa kalmasını ister. Ahmet Mithat Efendi ise daima üçüncü bir şahıs gibi aradadır. Hatta daha fenası okuyucuyu romanın mutfağına kadar götürür, onu üst üste değişen tekliflerle hikâyenin tek şartı olan hakikaten olmuş vebminden mahrum eder. {...} "Müşahedat" da {bu} kendi roman tarzının alfabetesi balını alır. (A.H.Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, s.460)

Tanpınar'ın bir bakıma romancılık zaafı olarak nitelediği ve "Müşahedat" da zirve yapan bu anlatım tarzını böylesine olumsuz değerlendirdiği, belki de Türkologlarımızın çoğunu etkilemiş. Alman edebiyat bilimcileri bambaşka bir görüş açıısıyla kendi edebiyatlarında bu tarzı nesnellik olarak niteliyorlar. Diğer Batı edebiyatlarında böyle bir yaklaşımın olup olmadığını o alanlardaki meslektaşlarımızın takdirine bırakıp Alman edebiyatından örnek vermekle yetineceğim. Ama daha önce söz konusu anlatım tekniğinin Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarındaki durumuna bakalım!

1876 tarihli "Felâatun Bey ile Râkım Efendi" romanının iki kahramanından birinde, Râkım Efendi'de kendisini anlattığı, kendi yaşam öyküsüyle örtüşme gözden kaçmazken "kendini anlatmak", "Müşahedat" da başlı başına bir anlatım tekniği halinde metin dokusunda kendini gösterir. "Felâatun Bey ile Râkım Efendi" romanında yazarın saf kurmacayı keserek anlatı dokusuna girip anlattıklarının bir roman konusu oluşunu açıkça belli etmesi az da olsa bir iki örnekle alıntılanabilir. Mesela "Onuncu Bab" da, Râkım Efendi'nin Felâatun'a rastlayışı şöyle anlatılır:

Orada kime rastgelse iyi?

Felâton Bey'e!

Adam, bırak şu sefîbi be!

Nasıl bırakırız?

Hikâyemizin nısfına müşterek olan bir zatı nasıl terk ederiz?

O hoppayı bu hikâyeye hiç katmamalıydı.

Öyle lazımdı ama nasılsa katmış bulunduk. Hem Felâton Bey'e bu buğz{kin} neden iktiza etti? Yoksa herifin şu alafrangalığını çekemez mi oldunuz? Eğer Felâton Bey olmamış olsaydı, mayonez meselesi meydana çıkar mıydı?

(Felâton Bey ile Râkım Efendi, s.177)

Alıntıda sözü geçen “mayonez”, metin dokusunda kurmacaya geçiştir ki Felâton Bey'in Yozefino ailesinde foyasını açığa çıkaran olaya göndermedir.

“Müşahedat” romanında ise kurmacayı bu tarz kesip okura seslenmek, ona hesap vermek, kurgunun temel ögesi gibidir. Çünkü burada Ahmet Mithat Efendi ve orijinal bir roman yapısı denemekte, kendisi kendi adıyla ve romanın yazarı olarak, üstelik o romanı nasıl kotarmakta olduğunu sergileyerek anlatmakta, öykülerini konu edindiği kişilere danıştığı gibi okura da hesap vermektedir. Bu kapsamlı romanda o yılların kozmopolit İstanbul'undan insan manzaraları sunarken o kişilerin gözünde Ahmet Mithat Efendi'nin kim olduğunu, ne kadar tanındığını, kendisinin genel olarak yazarlık, gazetecilik, romancılık konusundaki görüşlerini, Avrupa edebiyatının natüralist yazarları hakkındaki kanaatını doğrudan, ilk ağızdan dile getirme imkânı yaratmaktadır. Romanın ilk sayfalarında, vapurda tanık olduğu, genç bir kadının bir erkeği tokatlaması olayını, bu gözlemini bir “fıkra” olarak gazeteye yazmak niyetinde olduğunu öğreniriz. Sonra, ilk niyetinin o olayı tam aydınlatmaya yetmeyeceğini düşünür. Okuyucularının “merakını yatıştırmak” için ilgili kişilerin kimliklerini araştırmak ister. Bu da onu bütün bir romanın oluşum hikâyesini, kişilerin hayat hikâyeleri eşliğinde işlemeye götürür. Söz konusu hayat hikâyelerini dikkatle dinlerken hemen her birinin, baş-

lı başına roman olabilecek kadar ilginç olduğunu söyler. Bu hikâyelerden biri, romanın oluşmasına sebep olan “vapurda bir erkeği tokatlayan” esmer güzeli genç Siranuş’dur. Bu, aydın Ermeni kız, Ahmet Mithat’ı yazılarından, “Ermeni harfleriyle tefrika yollu neşredilmiş” Tercüman-ı Efkar’daki gazete yazılarından ve orada tefrika edilen “Felâtun Bey ve Râkım Efendi” romanından tanımaktadır. Râkım Efendi’nin Ahmet Mithat’ın kendisi olduğunu da fark etmiştir. Siranuş’un bu tespitine Ahmet Mithat’ın cevabı:

Matmazel! O Râkım, hayali bir kişidir. Muharririn onda tasvir eylediği mükemmeliyeti bin türlü kusurlara batmışlığını görüp durduğum halde kendime nasıl maledebilirim? (s.50)

Siranuş ve yakın çevresinin sohbetinden edindiği izlenimi bir romanda nasıl değerlendirebileceği düşüncesini de yine kendi ağzından öğreniriz:

{...} tabiatımda öyle bir metanet hâsıl oldu ki, zihnim, dinleyerek öğrendiğim şu meseleleri ne yolda tertip ve tasnif ederek nasıl yazmak lazım geldiği hususıyla meşguldü. (s.57)

Keza X. bölümde, tasarladığı romanın sevinciyle duyduğu çalışma hevesinden ve bu romanın kurgusuyla, anlatımıyla ilgili projesinin yeniliğinden söz ederken, roman konusunun “ayağına geldiğini” anlatır:

Daha garibi şu ki, güya ben de romanın vakası içindeki şahıslardan biriymişim gibi romana karışmaktayım. Böyle muharririn de, velev ki yalnız seyirci ve şahit konumunda olsun, romana karışması, Avrurpaca da emsali görülmuş şeylerden değildir. (s.99)

Siranuş’un ve yakın çevresinin hikâyesini bölüm bölüm müsvetde halinde kaleme alıp sonra o kişilerin bazı düzeltme ve eklemelerini katarak baskıya hazırladığını, yani söz konusu romanın gerçeğe uygunluğunu bu ortak çalışma sonucu sağladığını öğreniriz. Siranuş gibi Agavni de kendi hikâyelerinin romanlaşmasına katkıda bulunurlar. Bunların anlattıkları “kurcalanıp araştırılacak olsa cilt cilt romanlar” yazılır derken Emil Zola’nın, Paul de Kock’un yazdıklarıyla boy ölçüşebileceğinden

söz eder. Hatta diyebilirim ki roman kişilerinin hikâyelerini, “müşahedat” a yani gözlemlere dayandırmakla kalmayıp o izlenimlerini kendilerine dinleterek eklemelerle düzeltmelerine izin vermekle doğruluklarını sağlamakta, başka deyişle natüralist yazarların ötesine geçmektedir. Öte yandan natüralist roman konusundaki düşüncelerini de ayrıca özetlediği ifadeleri vardır. XII. bölümde en yoğun natüralist roman tanımını, okuyucuyu bilgilendirmek tarzında şöyle yapar:

Vukûu imkânlarına hayalen bile yanaşılmayan ‘hayali romanlar’ gözden düşerek tabiiyet âleminde vakaların ve sahib havadislerin iktibasıyla {yazılmış} roman. (s.153)

Ahmet Mithat Efendi’nin romanda kendi doğallık anlayışı bunun ötesindedir. O, romancının sözünü ettiği olayların “içine girerek ve hikâye kişilerinin arasına karışarak ona göre fikir ve hislerinin tasvirine girişmesi” nin daha doğal olacağı görüşündedir, aynı “Müşahedat” romanında kendisinin yaptığı gibi.

“Müşahedat” da Ahmet Mithat, gerçekten hem romanın yazarı hem de roman kişilerinden biridir. Okur, onun kişiliği ve mesleği hakkında onun ağzından bilgilendirilir. Romandaki ben-anlatı formunun yer aldığı satırlar bu bilgilerin âdetâ doğruluk kanıtıdır. Ahmet Mithat, gazetecilik, yayıncılık, romancılık hayatını, azmini, çalışkanlığını, üretkenliğini, ahlakçılığını çeşitli vesilelerle dile getirir. Bu arada o dönem Osmanlı halkı arasında “yazarlığın” ne olduğunu, yani yazıcılıkla “arzuhalcilikle” bir tutulduğunu gösteren bir örnek de var. Roman kişilerinden Refet, “İstanbul’un bahçevanlık ürünlerinin alım satımı” ile uğraşan, işini, dış ülkelere ihracat yapmaya kadar ilerleten genç bir kimsedir. Ahmet Mithat adını hiç işitmemiş olması üzerine aralarında geçen konuşmada Ahmet Mithat Efendi, yazarlığın, gazeteciliğin, romancılığın ne demek olduğunu ona en basit biçimde anlatır. Oysa meselâ Siranuş, onun yazıları gibi kitaplarını da tanır, fikir yürütür. Yazmakta olduğu roman müsveddeleri hakkındaki düşüncelerini en çok merak ettiği kimsedir o. Bunları okurken “satırlar arasında kaldır-

diğim gözlerimi Siranuş'a çeviriyorum. Eserin kendisinde hâsıl ettiği tesiri büyük bir dikkatle kontrol ediyorum" der.

Ahmet Mithat'ın çalışkanlığı, çalışmaktan zevk alan kişileri takdir edişi, o delikanlıya, onun hamisi tüccar Seyit Mehmet Numan'a hayranlığında da dile gelir. Ayrıca tüccar Seyit Mehmet Numan'ın ticaretle ilgili düşünceleri, kendisinin matbaa ve gazete sahibi, yayıncı olarak özel teşebbüse inancını destekler niteliktedir. "Kalbimdeki hafiflikle o gün akşama kadar makine gibi çalıştım" sözleriyle başlayan X. Bölüm, Ahmet Mithat'ın çalışma temposunu ve ticaret hayatına inancını ortaya koyar. II. Kitap 1. bölüm, Seyit Mehmet Numan'ın "büyük-lüğü" konusunu işler ve o dönemde "büyüklük"le ticaretin bir arada anılmadığından şikâyetini dile getirirken son satırlarda roman yazarlarımızın bu konuya el atmaları dileğinde bulunur:

Neyse ki, inşallah bizde de ticaret fikri gelişir ve onunla ilgili malûmat yaygınlık kazanır. Bizden sonraki romancılar ticaretin önemini ve tüccarların büyüklüğünü bu suretle okuyucularına anlatmayı, hâsılı tahsil ve malumu ilan ederler. (s.160)

Osmanlıların da diğer ileri milletler seviyesini yakalamaları konusunda Seyit Mehmet Numan, vaizleri, kâtipleri, gazete yazarlarını da etkili görmek ister. Ahmet Mithat onun için "Hey koca filozof!... Adam Smit'ten hikmet dersi mi aldın?" der.

Ticaret konusundaki görüşlerine hayran olduğu bu adamın hayat hikâyesinden, bir zamanlar onun da edebiyatla ilgilendiğini öğrenir. İlk görüşmesinde romancılıkla arzuhalçiliği birbirinden ayırt edemeyecek kadar edebiyattan habersiz Refet'in de Siranuş'un çevresinde ve Ahmet Mithat'la sohbet sırasında epey fikir sahibi olduğu anlaşılır. "Müşahedat"da kızların roman okumasının zararlı değil, gerekli olduğundan söz eder Ahmet Mithat. Hatta öğretmenlik gibi bir meslekleri olsun, kimseye parasal bağımlılık içinde bulunmasınlar ister. Eğitimsiz, problemlili bir kızıdan gelen bozuk Türkçeli bir mektup vesilesiyle roman okumak bir kız için neden sakıncalı olsun konusunu açması, romanın asıl konusundan bilgi vermek, kendi

düşüncesini savunmak üzere bir an uzaklaşmak şeklindeki anlatım tekniği örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Kızlara, kadınlara yeni romanları okumayı yasaklamak türündeki bir tedbirin imkânsızlığından söz ederken eski “romanların”, masalların, efsanelerin yeni romanlarda sakıncalı, ahlâka aykırı görülen aşk konularından hiç de uzak olmadığını belirtir. Kısacası kızların roman okumalarını desteklemeli, onların “roman okumalarından o kadar büyük korkulara, endişelere düşmeye-
lim. Bilakis bu okumaların faydasını da düşünelim. [...] Beşeri ahvalin iyisini de, kötüsünü de romanlar şerh eder. Romanları okuyanlar pek çok felâket işitmiş, her birinden bir ibret almış olurlar.” der. (s.269) Ahmet Mithat bu konudaki tavrını ortaya koyduktan sonra, ara verdiği olayları aktarma anlamındaki roman metnine dönüverir. İşte edebiyat eleştirmenlerimizin genellikle bir “zaaf” olarak adlandırdıkları bu anlatım tekniği, Alman edebiyat araştırmalarında tam tersine romancının başarı hanesine giriyor. İlk olarak Alman romantiklerinde, Friedrich Schlegel’de bu “her şeye, kendi sanatına, dehasına yukarıdan bakabilip yine de romanın konusuna dönebilmek” tarzında bir ustalık olarak görüldüğü için romantik ironi adını almıştır. Burada ironinin, söylediğinin tersini kasdetmek anlamındaki “mesafe kazanmak” tanımına yakınlığını belirtmek gerek. Ludwig Tieck’in “Çizmeli Kedi” (1797) eserinde ve 20. yüzyılda Thomas Mann’da karşıt tezlerin işlenmesindeki nesnel anlatım tutumunda ortaya çıkar.

Ahmet Mithat Efendi’ye dönersek, romanın kurmacalığını, sanallığını uygun yerde kesip ilgili konu, sorun v.b. hakkında bilgi vermek, onun eğitici özelliğiyle de bağdaşmaktadır. “Müşahadat”da, kendisinin de bir roman kişisi olarak yer aldığı romanda edebiyat, eğitim, ekonomi v.b. alanlardaki görüşlerini bazan olay dokusu içindeki sohbetlerde, bazan da yukarıda alıntılıdığım örnekte olduğu gibi anlatı dokusunu, sanallığı –tekrar dönmek üzere- bir ara kırmak tarzında ortaya koyar. Meddah tarzı sayılan, bir hikâyeyi sözlü olarak anlatma

geleneğini nesirde belki bir çeşitleme şeklinde sürdürmüş olabilir. Ama “Müşahedat” romanında o tarz hikâye etmeyi nesnel anlatım tutumuyla zenginleştirmiştir. Roman okuyucuları topluluğunu genişletmek gibi bir eğitsel yanı da olduğunu bildiğimiz Ahmet Mithat Efendi’nin anlatım sanatının, meddah tarzının ötesinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

KAYNAKÇA

Ahmet Mithat Efendi, Müşahedat, İstanbul 2004

Ahmet Mithat Efendi, Felâun Bey ile Râkım Efendi, Ankara, 1997

Ahmet Mithat Efendi, Jöntürk, İstanbul 2009

Ahmet Hamdi Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 2003

İLK ROMANCIMIZ AHMET MİTHAT EFENDİ

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), üretkenliği, kendini edebiyatın bütününe adanmışlığı, eserlerinin kendine özgü kurgusunun yanında okurlarına bilgi vermeyi, yararlı olmayı önemseyişiyle daha lise öğrencisiyken edebiyat derslerinde ilgimi çekmiş bir yazardı. Türk romanını özellikle 20. yüzyıl sonlarını esas alarak inceleyip “Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler” başlığı altında yayınlamıştım. Şimdi en yeni romancılarımız üzerinde çalışmaktan ziyade, edebiyat tarihçimiz Tanpınar’ın 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi’nde “ilk romancımız” olarak ele aldığı Mithat Efendi’yi romanlarının kurgusunu esas alarak, bunu da belli başlı bir iki romanında irdelemek, onun olgunluk dönemi eserlerinin sonndan ikinci romanı “Müşâhedat”la başlamak istiyorum.

Niçin “Müşâhedat” sorusuna cevabım, yazarın 1891 yılında yayınladığı bu eseri gerek kurgusu, gerekse içeriği bakımından en ilginç, en değerli bulmamdır.